

115.

Az 1956-os esztendő októberének 31-ik napján a Bulgáriából Jugoszlávia felé haladó vonaton ültem és félálomba szenderülve hallgattam a kerek ritmikus csattogását. Estébe hajolt. Bolgár oldalon már kezelték a jegyemet, ellenőrizték az útleveletem és hibás orosszággal feltett kérdésemre azt válaszolták a határőr katonák, hogy granica jescso dalekó. Messze még a határ. Ezért aztán hagytam, hogy ölelgesen az álom.

Eközben különféle gondolatok pelyhei lebegtek a fejem körül.

Időnként azért ellenőrző pillantásokat vettem csomagjaimra, amelyek jócskán megszaporodtak eredeti mennyiségükhöz képest. „Sok lett a genyegonya” – jegyezte meg a tolmácsnő.

A Pestről magammal hozott soványka bőröndöm degeszre tömve pöffeszkedett. Két másik pakk is hevert az üléseken, meg ott díszelgett a Szabad Föld szerkesztőségétől kölcsön kapott és bőrtokba burkolt fényképezőgép, amit sűrűn kattogtattam az iménti búcsú érzékeny perceiben, a szófiai vasútállomáson.

Szerencse, hogy egyedül uralhatok egy egész kupét itt a vonaton. Lehet persze, hogy nem a szerencse, hanem a jótékony protekció intézte így.

Két héttel ezelőtt, amikor a bolgár–magyar írócsere keretében a szófiai repülőterre érkeztem, sok jelből érezhetően magasabb rangúak jöttek a fogadásomra, mint akik most búcsúztattak, de azért ezek is el tudták intézni, ha akarták, hogy külön kupét kapjak. Szerintem az is nekik köszönhető, hogy a bolgár vámosok rá se néztek rengeteg cuccomra, pedig négy karton olyan külföldi cigarettát is találhattak volna, amelyeneket Magyarországon minimum elvámolnak, vagy még büntetést is kiszabnak érte.

Ruhaneműim és a cigaretták mellett ételkonzervek, fél tucat boros palack, meg ugyanannyi rúd szalámi rejlett a cókókban. A szalámit állítólag vaddisznóból készítették és exportcikk volt, amiként a borok is.

Két inget, két nyakkendőt, egy pár bőrkesztyűt, meg a cigarettákat abból a járandóságból vettem, amit a bolgárok adtak. Utolsó fillérig elköltöttem a potyapénzt, hiszen az a hír járta, hogy a bolgár leva semmilyen más valutára nem váltható át.

A konzerveket, borokat, szalámikat viszont kivétel nélkül ajándékba kaptam, és pedig olyan szituációkban nyújtották felém, amelyek légkörében lehetetlen lett volna az elutasítás.

Az írószövetségbeli fiatal kollegák például azzal tréfálkoztak, hogy visszaveszik a nekem dedikált könyveiket, ha nem fogadom el az általuk ajándékozott ételkonzerveket.

Kevéssé viccelődött, sőt, nagyon is komolyan hevült volt az a fiatal költő, aki heroizáló verset írt hazautazásomról. Úgy szerepelek a nagy tapssal üdvözölt költeményben, mint a mesébeli vitéz, aki elindul, hogy levágja a sárkány mind a hét fejét.

Ekkorra már hivatalosan és naponta ismétlődően kinyilvánított, hogy ellenforradalom tombol Magyarországon, amit a bolgár népnek haraggal kell megítélni.

116.

Az első két ajándék üveget még Targovistében nyomta kezembe utolsó reggelen a borüzem vezetője, akit a tolmácsnő azzal a tréfás elnevezéssel is illetett, hogy „doctoring of wine”, amit nekem úgy fordított, hogy borszakértő, vagy ha tetszik, borhamisító.

Előző éjjel mindhárman a bolgár arisztokraták aggastyán egyesületének vendéglátását élveztük, majd pedig én B. Fidanka hárfaművésznő karjaiban pihentem ki a vendégeskedés fáradalmait – egy boldogítóbb elfáradás révén –, amikor váratlanul megjelent szállodánk reggelizőasztalánál a fent nevezett borszakértő, és engedélyt kért, hogy helyet foglalhasson.

Hirtelenében csak bámultam, a tolmácsnő azonban jóváhagyólag biccentett. Kedvelt szokása szerint orosz módra teázott, ami abból állott, hogy egy barna színű kockacukrot a fogai közé szorított, és csészealjából szürcsölte-nyalakodta hozzá a teát.

Asztal alá helyezte valamilyen csomagját a vendég, azután elfoglalt egy széket. Olyan óvatosan, körültekintően tette ezt, mintha attól tartana, hogy még mielőtt leül, esetleg felugrasztiák, és elúzik. Miután a székre ereszkedett, akkor meg úgy viselkedett, mintha folytatni akarná a nehézkedést, a székhez tapadást. Fészkelődött, szuszogott, elszínesedett az arca az erőlködéstől, aritmiássá vált a lélegzete, és ebben a félig fuldokló állapotában folyamatosan mondott valami szöveget, ami közben gingallózott a gégeje, harangozott a jókora porc, lenről, az ingnyak alól kilendülve felfelé, meg vissza.

Műfaját tekintve semmiképpen sem lehetett kérdező a mondandója, mert a tolmácsnő sohasem adott semmilyen választ. Ugyanezért nem tartalmazhatott háborgást, vádaskodást sem, ami ellen védekezni, tiltakozni kellett volna, mert a teázó hölgy ilyet sem tett.

Rezzenéstelen arccal hallgatta Mme. Krum a borok doktorát, csupán a szeme mozdult időnként a mennyezetre, vagy rám, és olykor halkán köhintett. Egyébként egész figyelmével a tea kéjes szürcsölésére összpontosított.

Egyszer ugyan megszólalt, de mindösszesen velem közölt valamit. Azt mondta:

– Ha maga tudná, hogy ez miket beszél!

– Miket? – kérdeztem.

– Ne akarjon most faggatózni.

Megsértődtem, de vesztég maradtam. Nem is voltam igazán kíváncsi a bolgár borigazgató szövegére, annál kevésbé, mert zsidbadt, bágyadt, bódult voltam a hárfaművésznővel hajnalban bonyolított hempergés nyomán.

És általánosan fárasztó, terhes volt akkor már az egész bulgáriai utazgatás is, pláne annak tudatában, hogy időközben elveszett látóteremből az otthonom, tehát Magyarország, amelyet kósza hírek szerint „félszáraz temetői fű nőtt be”, és „olyan szélsőséges indulatok feszülnek ott egymásnak”, hogy az már emberi életáldozatokat is martalékul követelt.

S mindenekfölött bosszantott, hogy még most is a józan észnek ellentmondó útírányt követünk. A terv szerint innen, Targovistéből még mindig nem Szófia felé

rohanunk, hanem ellenkező irányba megyünk, fel a román határhoz, egy Rusze nevű várost megcélozva.

Magával a ténnyel sem voltam kibékülve, hogy a hazulról érkező hírek ellenére nem szakíthatom félbe azonnal vendégeskedésemet, hanem ki kell töltenem a tervezett időt. Mérsékelte rejtett haragomat, hogy a tolmácsnő érvelése szerint nem léphetnék be Jugoszláviába az előírt idő előtt, nem fogadnák el másik vonatra a jegyemet, és így tovább. Az ilyesmi bizonyára érintené a bolgár illetékeseket is, és ezt a fajta kalamajkát el akarják kerülni, stb.

Efféléken lamentáltam a tojásrántotta maradékát piszkálva és akaratomtól függetlenül is figyelhettem vendégünket.

Szerintem annak az izgatottságával beszélt, aki személyesen átélt és őt mélyen megrázó, tragikus kimenetelű esetről, ismeretről, tudásról számol be lóhalálában, az útjába eső első meghallgatójának.

Hol hadart, hol énekelte a szót.

Sóhajtott, nyöszörgött, rikkantott, felnevetett, egyszer a térdére ütött.

Gyűrött zsebkendőjével izzadó tarkóját törülgette.

Olykor elnémult, ráncokba szaladt a homloka, dülledeő, kérdező szemekkel meredt a teát szürcsölgető tolmácsnő arcára.

Onnan azonban nyilvánvalóan semmi várt-remélt nem tükröződött vissza, ezért gyászreakció jelei áradtak szét az emberen, egyszerre fejezett ki egész lénye dühöt, bánatot.

Hamarosan kényszerült mosolyra húzta keskeny száját és új nekifeszüléssel forszírozta mondókáját. Bizonyára ott lapult hátsó tudatában, hogy énfelőlem bátran tehet akármit, mintha jelen sem lennék, hiszen semmit nem érthetek a szövegeléséből.

Ez így is volt, és ebből is következett, hogy miközben bámultam az idegent, fokozatosan lankadt a figyelmem. Fel-felébredt ugyan bennem a kíváncsiság, hogy mégis, miről beszélhet ez az ember, ha már azt a tolmácsnő is érdemesnek tartotta egy perszifláló megjegyzésre? Nem láttam azonban esélyét a beavatásomnak, ezért mindinkább távolodtam a helytől és az időtől.

Azután a nagyon távolból egyszer csak a fülembe csengettyűzött Birtókné nagyságos asszony szemérmesen pajzán méltatlankodása:

„Na, nézzed már, miket nem mondanak itt az embernek!”

Ez az „itt” Püspökladányban volt, a patikusék nagy házához tartozó, tujákkal teli buja kertben, egy szokásos esti multság vége felé, amelyen még én is ott segédkeztem Ágnes nénémnek, anyám húgának, aki ezeknél a finom uraknál volt cselédlány, és igénybe vette olykor a segítségemet. Esti multságokon például ételeket, edényeket, székeket, miegymást hoztam, vittem, s alkalmi kíváncság szerint verseket is szavaltam, amiért borraivalókat kaptam.

Az idézett este vége felé is széthagyott holmikát szedegettem össze a kertben, amikor egy bokor mögül előlépve – térdepelni láttam Robi bácsit a világszép Birtókné nagyságos asszony előtt. Összekulcsolt kezeit magasba emelte, és mondott is neki valamit. Erre következett a nagyságos asszony bájosan zavart megjegyzése abban a pillanatban, amint észrevette jelenlétemet. Annyi történt még, hogy kedves-cinkos mozdulattal megnyomta az orrom hegyét és eltűnt.

Gesztusa nyilván azt célozta, hogy felejtsem el, amit láttam, vagy hallottam.

Ugyanezért Robi bácsi egy egész pengőt dugott a zsebembe. Szája elé tartotta bal keze mutatóujját, a másik kezével pedig a tarkómhoz kapott, és mintha pertu komák lennénk, maga felé rántotta kissé a fejemet. Azért lett ez emlékezetes, mert akkor derült ki számomra, hogy tizenhárom évesen már fél fejjel magasabb vagyok egy felnőttnek mondott embernél.

A nagyságos asszony meg egész fejjel magasodott Robi bácsi fölé, ha egymás mellett álltak. Ritkán történt, mert miközben Robi bácsi nyomakodott, a nagyságos asszony minduntalan elhúzódott mellőle.

Alacsony volt Robi bácsi és pocakos, viszont gyárakkal rendelkezett Pesten.

Nagy sugarú körben, főképpen piacon, meg cselédleányok között virult a pletyka Robi bácsi gazdagságáról és mégis nyomorult voltáról, ami szerint hiába hordja hét határra szólóan drága ajándékait a patikus feleségének, hiába kurizál neki megannyi más módokon, – holta napjáig érinthetetlen marad az ő számára az a szépasszony, csupán apró bátorításokat kaphat időnként, hogy ne lohadjon le nagyon a svungja, vagyis: a lendülete. Aztán megint szigorú elhatárolódás következik.

Kísérletezett a pletyka krémje, hogy kinyomozza és hajszájra kiderítse, mi, és miként zajlik az urak érzelmi világában, de rendszerint beérték azzal a summázattal, hogy ott is csak úgy csinálják a gyereket, miként a többi népeknél.

„Bajban van ez az ember” – szúrta tekintetemet a reggelizőasztalunknál vergődő illetőre. Éppen úgy esdekel, és éppen úgy visszautasítatik, mint Robi bácsi. Nem kérdez, és nem vádol ez az ember, hanem szerelmi vallomás az ő előadásának a műfaja, még hozzá a reménytelenül szerelmeseké.

Erről beszél a közönyös arcú hölgy konok hallgatagsága. És miben különbözik ez a hallgatás a távoli nagyságos asszony halk felsikkantásától?

Mindkettő álságosan, fölényesen csodálja, ami tőlük függetlenül, mégis velük történik. Aztán lefricskázzák magukról a rájuk árasztott magasztalásokat. Majd pedig visszavágyják, mert egynémely kelletlenül fogadott jelenség titkon hízelgő, ezért vonzó is tud lenni.

Hallottam, vagy olvastam valahol, hogy az emberi érzelmek az elme és a test bizonyos találkozási pontján keletkeznek.

Ehhez már csak azt kellene tudni, hol helyezkednek el ezek a találkozási pontok.

Sokra persze azzal sem jutnánk, mert a szerelmi bánatot nem gyógyítja a tények tudása.

Ismerek néhány szerelmi bánatot és eddig megélt huszonhat esztendőm során ügyeltem rá, hogy elkerüljem a sorsukat. Leginkább megbízható módja lett ennek, ha azok tanácsára hallgattam, akik szerint ne akarjak nagyon magasra csillogó csúcsokat meghódítani, hanem inkább húzódjak el a közeliükől oda, ahol kevesebb vesződéssel érhetek ugyanahhoz a célhoz.

Befejezte a tolmácsnő a teázást és megelégelte a borszakértő lidérces liturgiáját, mert valami affélet mondhatott neki, hogy ő is fejezze be a magáét. Nekem pedig azt mondta:

– Ez az ember a csomagban lévő két üveg bort a magyar néppel való együttérzés kifejezéséként nyújtja át a borüzem dolgozói nevében is.

Mielőtt kellően meglepődtem és tiltakozhattam volna, úgy rendelkezett, hogy azonnal távozzunk, mert időben kell megérkeznünk Rusze városába.

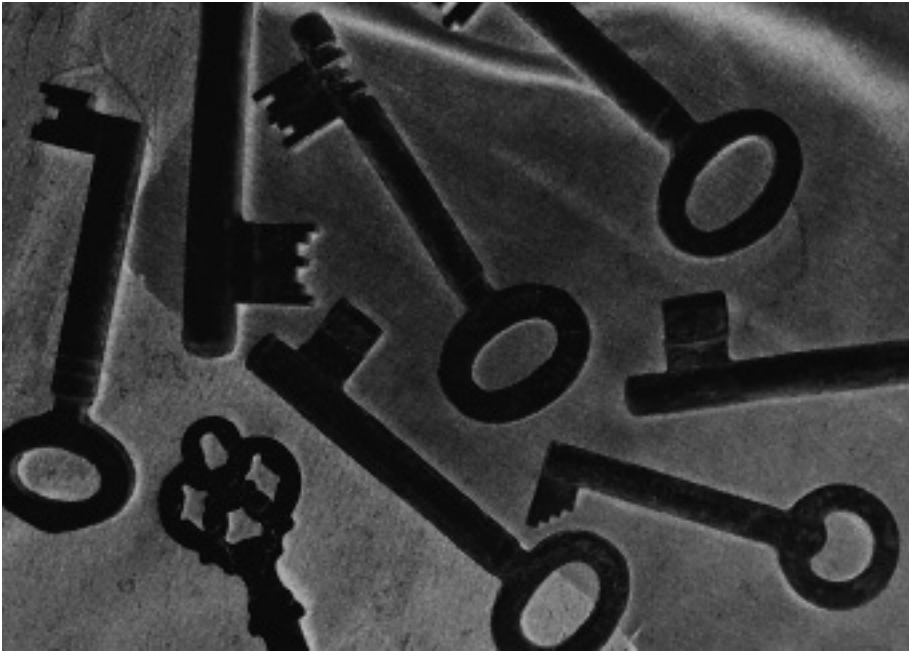
117.

Egy hirtelen fékezéstől két batyum a padlóra esett. Az egyik ki is bomlott és konzervek, borok, szalámi rudak gurultak szerteszét.

Bosszúsan szedegettem a holmikát, és az járt a fejemben, hogy egy részüket a padok alatt kellene hagynom. Szófiában hárman is buzgólkodtak a felrakódás körül, de miképpen birkózok meg velük, ha leszálok Pesten?

Az is felvillant gondolataim között, hogy otthon esetleg csakugyan elvámolnák a tiltottnak vélt portékákat, ráadásul meg is büntetnének!

Úgy határoztam, hogy az ajándékokat Pesten majd a vagonban hagyom. Legfeljebb egy bort, meg egy szalámit viszek magammal, mutatóba, hencegni velük.

Megint rándult a vonat, majd lassított, aztán újra előrelendült, akárha csuklana, vagy valamilyen előírt, határ menti koreográfia szerint mozogna.

Három bolgár katona vonult el a kupém ajtaja előtt. Egyikük be is nézett, kicsit csodálkozott, hogy a padlón guggolok, aztán ő is továbbment.

Nyilvánvalóan a bolgár–jugoszláv országhatárhoz érkeztünk, mert megállt a vonat.

Kiléptem a fülkéből a folyosóra s az ottani ablakokon kibámulva fürkésztem a tájat, de sötét volt és csak gyéren világítottak egymástól távoli, kicsi fények.

Az ellenkező oldalon, a fülkém ablakán át sem fedeztem fel sokkal több érdekességet.

Pár perc múltán ismét nekilendült a vonat, felgyorsult és hosszan ebben a tempóban haladt. Újra elbóbiskoltam, és arra riadtam, hogy megint egyenruhások nyitottak rám ajtót. Tisztelegtek, mondtak valamit, én pedig anélkül, hogy szavaikat

értettem volna, nyújtottam nekik az útleveletem, mert felfogtam, hogy ezek már jugoszláv határőrök.

Mindenekelőtt az ragadta meg a figyelmemet, hogy teljesen ismeretlen volt számomra az egyenruhájuk. A bolgár határőrök, meg a magyarok is, és valószínűleg valamennyi szocialista ország határőrei, megszólalásig olyan egyenruhát viseltek, mint a szovjet katonák. Valamikor az ötvenes évek elején alakult így, még az én katonakoromban. Budapesten szolgáltam, a hadsereg központi napilapjánál és plasztikus emlékeket őrzök a miniszteri napiparancs kihirdetéséről, aminek nyomán a Váci utcában lévő, elegáns szabóságot kellett felkeresnem, hogy az új típusú tiszti, egészen pontosan: hadnagyi egyenruhámot megrendeljem.

A magyarázat lényege az volt, hogy ezzel is tiszteletünket fejezzük ki a Szovjetunió iránt.

Későbbi években már mindinkább azokhoz tartoztam, akik leszólták titkon ezt a fajta, szinte ájtatoskodó szovjetimádatot. Egyetértéssel hallgattam azokat, akik nálam csípősebben és bátrabban kimondták, hogy ez valami afféle jelenség, mint amikor alantasan imádnak a sznobok alantas dolgokat. Olyan filozofikus töltésű vélekedésre is emlékszem, ami szerint egykor fellobbant szerelmeknek gyakran izzó gyűlölködés a kizárólagos következménye.

Ez a hangütés már a sztálinizmust bíráló, 1953-as Hruscsov-beszéd utáni években vált jellemzővé. És a kiábrándulás odáig hevült, hogy nyilvános petíciókban követelik otthon a szovjet katonai egyenruha eltörlését. Legalább is a szegedi egyetemisták által fogalmazott követelések egyikeként ez áll. A kéthetes bulgáriai tartózkodásom idején mellém rendelt tolmácsnó súgta ezt, miután külföldi rádiókban hallott a szegedi egyetemisták előző napi szervezkedéséről.

Egyenruhájuk eltérő voltánál is jobban megragadott a jugoszláv határőrök modora. Vagy pontosabb azt mondhatom, hogy imponált a fesztelenségük. Az is fesztelenség persze, ha valaki nyegle, vagy egyenesen szemtelen, itt azonban másról volt szó. Ezek úgy voltak fesztelenek, ahogyan a szabad ember az, a szervilis, a szolgai alkathoz képest.

Sugárzott róluk, hogy ezeket a katonákat nem feltétlen megbízhatóságuk, nem vak engedelmességre utaló hajlandóságuk és készségük, nem paraszti, vagy munkás származásuk szerint választották ide, hanem kizárólag a feladat jó ellátását biztosító, szakmai alkalmasságuk és felkészültségük alapján.

Egy dallam szólalt meg a fülemben, amely a Samac–Szarajevó közötti vasútvonal építéséről szólt. A debreceni népi kollégiumi években, 1947–48-ban tanultam a többiektől, talán olyanoktól is, akik ott voltak az építésen, a nemzetközi ifjúsági brigádok részeként. A dobbantós dalszövegből csak arra emlékeztem:

Jeden dva, jeden dva,

Omladina Titova...

S magára Titóra is visszaugrott emlékezetem. Olyannyira tisztán láttam, akárha egyik határőr helyén lenne itt, és mosolyogna rám. Így láttam őt 1947 végén, Budapesten. Mi, népi kollégisták, és megannyi másfajta, oda szervezett népek, vonultunk az Andrassy úton és lelkesülten integettünk az Operaház erkélye felé, mert ott állt, magyar vezetők gyűrűjében, és visszaintegetett az öt üdvözlőknek Tito marsall.

Fontos ügynben járt nálunk, mert akkor írták alá az első magyar–jugoszláv barátsági szerződést.

Nagyon szerettük akkor. Ezt a csalékony valóságcsapdát idézve mondta nekem néhány héttel ezelőtt otthon – most, 1956-ban – valaki, hogy abban az időben Sztálin népszerűségével vetekedett a legendás partizánvezéré, legalábbis Magyarországon.

Ennek – úgymond – hivatalos visszaigazolásáról is tárol az agyam valami egyémit.

Amikor sorozásom alkalmával egyenesen a hadsereg központi újságjához vezényeltek, ott pedig a külpolitikai rovat élére állítottak, az volt a munka megkezdésének előfeltétele, hogy három hónapos gyakorlatra megyek a Szabad Nép című, központi pártlaphoz, annak is a külpolitikai rovatához. Ebben a betanuló minőségemben több alkalommal búvárkodhattam a hatalmas szerkesztőség hatalmas archívumában és ott bukkantam egy 1947-es vezércikkre, amit Kállai Gyula, az akkori magyar politikai vezetők egyike írt. Elsősorban a neve miatt akadt meg a szemem az íráson, mert Kállai Gyula évekig élt az én falumban, Püspökladányban, és közvetten családi kapcsolatban is voltunk. Az általa jegyzett írás hemzseg a Titót magasztaló jelzőktől és kijelenti, hogy az egész haladó világ úgy tekint Jugoszláviára, mint a Szovjetunió után következő, legfejlettebb demokráciára.

A megjelenés idején senki nem vitatta, hogy igazat írt a szerző. Talán csak Sztálin és néhány közvetlen munkatársa gondolhatta már abban a történelmi periódusban, hogy az első számú szövetségesnek tekintett marsall, túlságosan is önjáróvá kezd válni.

Államszövetséget akar összehoronálni a Balkánon, amelyben magához köti Bulgáriát, Magyarországot, meg Romániát, Albániát, de erről a hatalmi mániás tervéről minimális előzetes tájékoztatást sem ad a Szovjetunióknak.

Általában ellentmond az „uniformizálás” szovjet igényére.

Hasonlóan elutasítja „a szovjet tábor” kialakítását sürgető törekvést.

Le vele!

Megindul a hajsza és az én külpolitikai rovatvezetésem idején, 1950-ben, már naponta friss híreknek kell napvilágot látniuk a magyar hadsereg központi lapjában arról, hogy Tito erkölcstelen magánéletet él, színes lakkal festeti a kezén, meg a lábán a körmöket, és általában az imperialisták láncos kuttyája.

És íme, ismét barátai lettünk egymásnak. Amikor én Bulgáriába indultam, a legmagasabb szintű magyar kormányküldöttség utazott Jugoszláviába, hogy tovább egyengesse a barátkozás útját. Ennek a jegyében lehetek én itt most biztonságban, zavartalanságban vonatozó magyar, a jugoszláv egek alatt.

Meghajlok a gondolat sebességének tudományos bizonyítottsága előtt, éppen ezért állítom, hogy sokkal rövidebb idő alatt szaladt át mindez a fejemen, mint ameddig most leírtam.

Azóta persze tudom, hogy bizonyos mértékű tévedés volt részemről az általánosító, az egész Jugoszláviát felértékelő örömujjongás, de mentségemül szolgálhat, hogy ahhoz az emberhez hasonlítottam, aki nem tudja, mit keres, ezért azt sem tudta, mi az, amit talált.

Mindenesetre: addigi életemben szerzett ismereteimmel hasonlítva, igazán kellemesek voltak a határőrökről szerzett benyomásaim. A viselkedésükön átragyogó személyiségük egy addig ismeretlen világ fuvallatát hozta számomra.

Levont valamit ennek értékéből, hogy miután átnézték útlevelemet, nem adták vissza. Továbbra is mosolyogtak, udvariasan köszöntek, amikor otthagytak a kupéban. Nem értettem az útlevél elvételének okát, célját, de nem nagyon nyugtalanodtam. Bizalommal voltam irántuk.

Azon kívül robogott velem a vonat Belgrád felé, Budapest felé, száguldottam hazafelé!

118.

Felélénkültem és azzal foglaltam el magam, hogy rendezgetni kezdtem szétlazult csomagjaimat. A bőröndömmel nem volt baj, de az ajándékokat két olyan vászonzsákba, püspökladányi szóhasználat szerint szütyőbe nyomkodtam a szállodai pakolászás végső lázában, amelyek száját madzaggal kellett bekötni, de a kötések részint kioldódtak, vagy elszakadtak.

Át is csoportosítottam a holmikát, külön raktam a szalámikat és külön a borokat. Ezen kívül két-két karton cigarettát passzítottam a zsákokba, meg elosztottam a konzerveket is.

A borokat még nem kóstoltam, de az egyik szalámvéget megrágcsáltam és majdnem beletört a fogam. Kiválóan fűszereztek, de kőkeményre préselték a vaddisznóhúst. Bizonyára sokáig elálló csemege, közvetlen fogyasztásra ellenben csak valamilyen további eljárás után válhat alkalmassá.

Tevékenykedésem közben eszembe jutott, hogy az éppen kezemben tartott két borospalackot Rusze városában kaptam. Ezeket is elháríthatatlan ajándékként. Most először vizsgáltam körbe alaposabban a butéliákat és arra a következtetésre jutottam, hogy csak magázódva lehetne megszólítanom ezeket a tárgyakat, olyan elegancia és méltóság árad róluk.

Már a kezem is mozdult a gondolati elszánás nyomán, hogy kihúzom, vagy benyomom az egyik dugót, de gyorsan el is vettem az igen ostoba ötletet. Menten átláttam, hogy a megbontott üveggel majd nem tudok mit kezdeni, ha pedig az egész tartalmát megiszom, annál rosszabb.

Eljátszogattam viszont a borok birtokomba kerülésének emlékével.

Kis ünnepély keretében adták át Rusze-ban, miután oda érkeztünk Targovistéből.

Olyan jellegű formalitás zajlott ott a városházán, mint amikor Budapestről érkeztem Szófiába.

Semmi hasonló nem történt azóta. Eleinte zsenírozott is, de későbbi napokban már természetesnek véltem, hogy „rangrejtve” utaztatnak át Bulgárián. Nem kívántam volna többet magamnak, mint néhány úgynevezett irodalmi estet, itt-ott alkalmi találkozókat a helyi irodalmak képviselőivel, és hasonlókat, de voltaképpen megértettem, ha elvették tőlem azt a kevés szereplési lehetőséget is, amit pedig az úti programom tervezésénél még beiktattak. Megértettem, hogy a feltámadt magyar belpolitikai vihar elsodorja legparányibb személyes jelentőségemet is.

A nekem szóló váratlan figyelmességtől ezért zavarba jöttem. Fontosnak tetsző emberek, hárman, vagy négyen a kezemet szorongatták, egy népviseletbe öltözött hölgy felolvasta a kezében tartott díszes albumból, hogy Rusze már két és félezer évvel korábban is lakott hely volt, valamint a török alóli felszabadulás évében Rusze volt a legnépesebb bolgár város, a maga 26 ezer lakosával.

Még számos helytörténeti büszkeségről tájékoztattak, de azokat már csak akkor tudtam emlékezetembe vésni, amikor egy baráti pohár és részemről is előadott pohárköszöntő után elindultunk a tolmácsnővel, hogy a jelzett díszebéd előtt gyalogszerrel közlekedve, testközelből is megismerjük a várost, és ő sorolta még elő, hogy hét katolikus templom, egy örmény és egy methodista imaház, valamint egy mecset is van a városban.

S a véletlen hatalmas rendezőerejének jóvoltából azt is megtudtam tőle, hogy a török időkben, – még, vagy már /?/ – 1866-ban nyílt meg az első bolgár vasúti sínpálya, amely Várnát kötötte össze Rusze-val.

Amikor ezt a tájékoztatást adta, éppen áthaladtunk az állomás épületén, be, a túloldalra, a peronra, a vasúti járművek özönének látványához.

Tetszőlegesen eldönthetőnek ajánlottam, hogy bukácsol-e velem tovább a hölgy, mert én kelekótya lendülettel, mindenáron törtetni-csörtetni akartam a sínek között.

Jött, és közben előadtam neki, hogy ez a sínvilág a gyerekkoromat idézi, mert éppen ilyen tolatópályákkal, mozdonyfordítókkal, tehervagonokkal teli pályaudvara van Püspökladánynak, és óriási színpada volt gyerekkorom valóságának, meg képzeletjátékainak az a világ.

Megannyi kép toluult emlékezetembe abból az időből, amikor leghívebb barátommal, Varga Gyuszival barangoltunk a vasútállomás környékének rengetegében.

Adódott, hogy pénzért dolgoztunk, gyomláltuk a gatz a sínek mentén, a zúzalék kövek közül, máskor jóval nagyobb fizetségért homokot, oltatlan meszet lapátoltunk a vagonokból, de utóbbira csak akkor volt igény, ha nem akadt nálunk alkalmasabb munkaerő. Nem is nagyon tolakodtunk sem ilyen, sem olyan pályaudvari tennivalókért, leginkább csak a folyton változó Semmi gyönyörűségének hódolva ödöngtünk az állomáson és környékén.

Akkoriban persze nem jutott volna eszembe, de későbben visszagondolva, úgy hiszem, hogy falusi létezésünk szürke állandósága színesedett városias légkörűvé, amikor az állomáson és környékén kószáltunk. A másságot élveztük, anélkül, hogy tudtuk volna. Térült-fordult a sok átutazó, megbámulni való idegen s még a helybeli utazóközönség is mássá lett korábbi önmagához képest, ha jegyet váltott a pénztárnál és bőröndöket cipelt. A vasút szolgálatában álló emberek túlnyomó többsége helybeli parasztból alakult szerencsésebb életűvé, kalauzzá, bakterré, váltókezelővé, akármilyen rangú és beosztású alkalmazottá, de havi fizetést kaptak, garantáltan nyugdíjat remélhettek s a néha mégannyira nehéz, veszélyes, felelősségteljes tennivalóktól terhelten is könnyebb napokat éltek, mint a határban gürcölő parasztok, akikkel tegnap még azonosak voltak, de a vasútnál mássá lettek s ennek az érzése is áradt a környezetükben. Őket a falusi lét fölé emelte a vasúti üzem, Gyuszi meg én pedig boldogan merítkeztünk – legalább alkalmilag – ebbe az emelt üzemű létbe.

A háború éveiben, főként pedig 1942 és 1945 között hatalmasra duzzadt a püspökladányi vasútállomás forgalma. Eleve is háromfelé irányult a személyi és teherszállítás. Itt ágaztak el a sínek Budapest felől jövet Debrecenbe és Nagyváradnak. És most itt haladtak el az orosz frontra tartó, vagy onnan érkező szerelvények német katonákkal és vagonokra szerelt ágyúikkal, tankjaikkal.

Ezek a szerelvények nem csak átvonultak, de olykor napokig időztek az állomás körüli tolató vágányokon. Tilalom alá esett ugyan, hogy civilek mászkáljanak a va-

gonok között, de minket, tizenéves gyerekeket nem zavartak el, sőt, érdekeik szolgálatába állítottak bennünket. Cigaretét, csokoládét, pénzt, üres töltényhüvelyt, meg hasonlókat kínáltak és azt kívánták cserébe, hogy szerezzünk nekik tejet, tojást, gyümölcsöt, satöbbi.

Ismertem az ügymenetet. Azt idézte fel, amikor kisebb koromban vándorcirkuszosok érkeztek a falunkba, és ugyanígy hajtottam fel nekik tejet, tojást, egyebeket. És az eladási árak mellé – ráadásként – ingyen jegyet is kaptam.

Remek üzleteket bonyolítottunk Varga Gyuszival is a napokig, olykor talán hetekig helyben rostokoló katonákkal, és eközben itt is extra hasznokhoz jutottunk.

Üzletkötés közben ugyanis németül zajlott a csevej. Harmadik-negyedik polgáristák voltunk, a kötelező német nyelv tanulásában inkább a lemaradók sorába tartoztunk az iskolában, de a német katonákkal említett wirtschaft alkalmával annyit fejlődöttünk, hogy ebben a tárgyban a legjobbakkal kerültünk egy szintre.

Fontosabb volt ennél, hogy a háborús állomáson kóborlás közben olyan információkat szereztünk, amikhez máshol nem juthattunk volna. Megbámulhattuk, sőt, megfogdoshattuk a fegyvereket, hallgathattunk frontról való történeteket, amiket aztán továbbadtunk gyerektársainknak és növekedett szemükben a tekintélyünk.

A román határ mellett, egyszersmind a határt jelző Duna mellett álltunk, Rusze városában, amikor úgy éreztem, hogy eleget hódoltam egyik gyerekkori emlékemnek.

Innenső oldalon a Dunáig terjedtek a sínpárok a büszke Rusze vasútállomásának belső peronjától. S itt, a még bonyolultabban kanyargó változataik összefonódtak a kikötői épületekkel, emelődarukkal, meg lehorgonyzott, nagy hajókkal. Kisebb vízi járművek futkároztak a nagyobbak hónaljában.

Szemben Gyurgyevó kikötője.

Felvillant bennem, hogy az már egy másik országnak, Romániának a része. Románia pedig Magyarországgal határos.

A világnak ezen a pontján közelebb vagyok Magyarországhoz – légvonalban legalábbis, – mint bármikor, azóta, hogy Bulgáriába érkeztem.

Kigyúlt a képzeletem s láttam, amint ruhástól a Dunába vetem magamat, nagy csapásokkal a túlpartra úszok, és onnan hazagyalogolok Budapestre.

Mindenképpen átúszom a Dunát, miként azt Szilárd Zoltán tette Dévénynél, Pozsony közelében. Legalábbis megpróbált sétahajóról vízbe ugorva osztrák partra menekülni. Géppisztollyal soroztak utána, és három társa után – és nincsen hír felőle azóta.

Játszópajtások voltunk elemi iskolában és néhány későbbi évben együtt lubikoltunk a püspökladányi strandon. A helybeli úszószakosztály versenyzőiként együtt mentünk a Debrecenben rendezett versenyre. Mindketten plecsnit nyertünk, de egyébként nem voltunk összehasonlítható úszók. Amikor ő krallozott, forrott, pezsgett a víz a bokái körül, én pedig egyáltalán nem tudtam lábbal hajtani magamat a vízben, csak a kezeimmel kalimpáltam.

Szilárd Zoltán ott volt az 1948-as londoni olimpián, ahonnan a hetedik helyet hozta el százméteres férfi gyorsúszásban. Nominánsa lett az 1952-re tervezett, Helsinki rendezendő olimpiának, de oda végül nem jutott ki, mert híre terjedt, hogy – esetleg – nem jön majd vissza.

Azt követően is részt vett különféle versenyeken, úszott rekordokat, de érelődött az idő, amikor befejezi majd a magyar színekben diadalmaskodó sportolói pályafutását.

A vele kapcsolatos gondolataimról nem szóltam a tolmácsnőnek, mert emlékezetem szerint beszéltünk már a neves magyar sportember határsértő kísérlete körüli, nemzetközi botrányról. Egyébként is mindenképp elé tolakodott az a mondanivalóm, amely szerint olyannak látom e percben a Dunát, mint ami óriási verőérként lököt át Európán, szállítja az élethez nélkülözhetetlen véréseket onnan ide, innen oda. Átmossa Magyarországot is és ennek az előttünk hömpölygő víznek a hordalékanyaga között ott van az is, amit Magyarországról hozott idáig, és visz tovább. Itt úszik benne egy darab Magyarország a maga vert lelkével-testével, sebével, fekélyeivel, és azt is érzem, hogy elektromos áram sugárzik belőle, de azért mégis menten megteszem, hogy belevetem magamat.

Ezt a tervemet hangosan is elmondtam.

- There is mercy for everything - szűrte fogai között a tolmácsnő, miáltal olyasmit mondott, hogy minden bűnre van bocsánat. Máskor is mondta már ezt, rendszerint olyankor, amikor az égvilágon semmi köze nem volt ennek a szólásmondásnak a terítéken lévő témához. Saját figyelmetlenségéről árulkodott ezzel, és párszor már szóvá is tettem.

Most is biztosra vehettem, hogy cigányútra szaladt a torkán a szó-falat. Gyurgyevó felé figyelt és folyamatosan mondta - első hallásra alig megérthető mondanivalóját.

- A gátlástalan érzéki mohóság nem része az ember eredeti és természetes énjének! Vannak azonban torzulások, amikor valakinek az életkorával együtt növekszik az érzékiségnek hódoló hajlandósága. A vele fogódzó férfiak még nem is estek egyik ámulatból a másikba, máris ott a harmadik, a találkozás az érzékiség gátlástalanságával. Híre van, hogy az a nő impregnálta magát minden erkölcsi tartás ellen! A vágy legkisebb szellője megzavarja hófehér lelkét és szegyenérzete a legalacsonyabb fokra zuhan. Ájtatos arccal, kecses gyakorlattal becukrozza magát, hogy ragadjanak rá a férfiak. És befesti magát, mint a virág, hogy rászálljon a pillangó, mert nem veszi észre, hogy elszállott már az ő ideje és festett virágot egyébként sem szokás szagolni Bizony, bizony, manapság már nem kedvére válogathat, hanem őt választják a csökkenő igényszinttel rendelkező kuncsaftok”.

Nem szólhattam közbe, mert olyan volt a beszéde, mint a félrevert harang.

Most találja ki, vagy reggel óta forgatja a fejében és most zúdítja rám?

Ilyen haragvónak még nem láttam.

Rálegyinhettem volna, mint egyéb okfejtéseire, amelyekkel előállott néha, amiként én is elkalandoztam olykor kettős magányunkból az igazibb egyedülletbe, csak hogy most nem elvont általánosságokról esett szó. Meghökkenítő világosság vetült arra, hogy nem valahol máshol jár az esze, hanem arról beszél, amire gondol.

A hárfás nő jár a fejében, és miközben szavakban is megidézi, az a fajta gyűlölség árad mind a szavaiból, mind a hangszínéből, amit csakis rivalizáló nők érezhetnek egymás iránt.

Megkapta szekundáját a hárfás hölgy, meg aki hódoltam neki, én is.

Észrevette magát, és igyekezett ráhangolódni az én – újabban gyakori – tépelődéseimre, borongásaimra, amelyek a magyarországi helyzettel, meg saját sorsom alakulásával állottak összefüggésben.

Magához térése első jeleként elismételte, hogy minden bűnre van bocsánat. There is mercy for everithyng. S ez a megjegyzés vonatkozhatott akár az én Dunába ugró és bizonyos nézőpontból nem csupán butának, de bűnösnek is minősíthető szándékomra, a magyarok otthoni cselekedeteire, meg a festett nővel való dévaj interaktusomra is.

Azután azt jelentette ki:

– A népek vonzalmai sohasem tartósak.

Nagyon is lehetséges persze, hogy untatta, fárasztotta a magyar politikát sűrűn szőnyegre hozó nyúglődésem. Könnyen lehet, hogy titkolni akarta egyéni véleményét, másrészt óvakodnia kellett, nehogy a hivatalostól eltérő fogalmazásokba bonyolódjon. Mindezekért igyekezett megmaradni az általánosságok, semmitmondások lehetőségénél.

Most is ekként működött reflexe, de talán kevésnek ítélte, amit mondott, mert megtoldotta azzal az üres bölcselemmel, hogy minden társadalomban léteznek elégedetlenkedők.

119.

Belgrádba érve megjelent a két ismerős határőr és intettek, hogy menjek utánuk. Jelbeszéddel közölték, hogy vigyem a csomagjaimat is.

Nem fogtam fel, miért kell hurcolkodnom, de természetesen tudtam, hogy csakis azt tehetem, amit mondanak, illetve mutatnak. Mentem, cipeltem, vonszoltam rengeteg batyumat. Kész lettem volna elhárítani, ha segíteni akarnak, de nem tanúsítottak ilyen hajlandóságot. Mindinkább mérséklődött bennem a jugoszláv határőrök iránt érzett, kezdeti rajongás.

Olyan irodában kötöttünk ki, amelyben egyetlen civil ruhás ember ült egy kis asztalnál, s más ülőhely nem is volt. Tárgyaltak valamit az emberrel a határőrök, láttam, amint átadták neki útleveletem, rövidet biccentettek felém, azután elmentek.

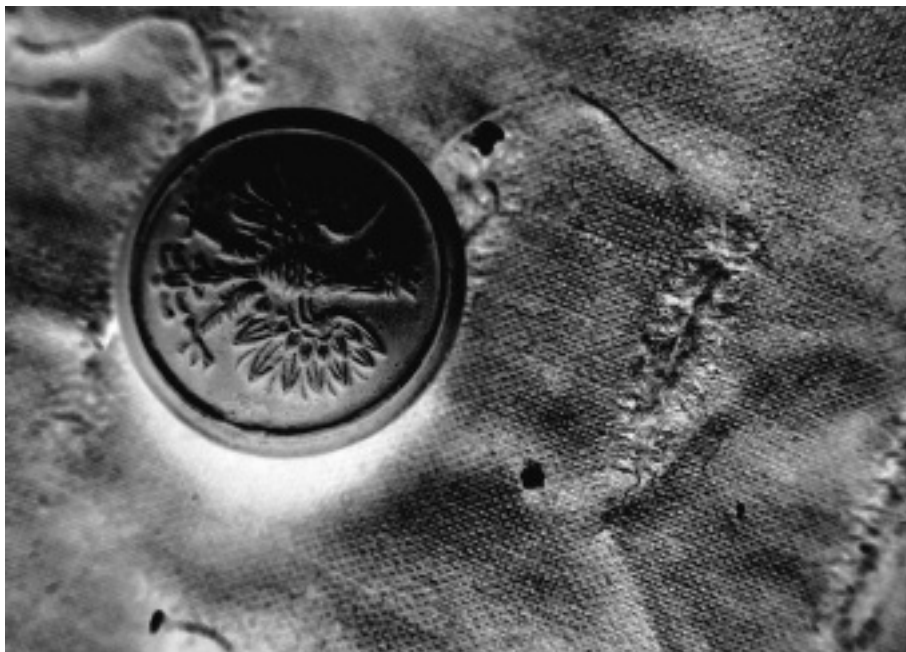
Gyorsan zajlott mindez.

Görnyedten álldogáltam a kis szobában. Hasonló esetekben az a törvényszerű, hogy az ilyen rejtélyes hivatali kitettségnak alárendelt ügyfél kapkodja a fejét, ugrottatja a szemét, feszülten figyel az idegenségben feltételezhető, fenyegető váratlanságokra. Én inkább közönyös voltam.

Szétnyitotta útleveletem a civil ember és miközben bele is lapozott, sebesen, de érthetően, ámbár monoton hivatali modorban közölte, hogy két lehetőség között választhatok: vagy itt maradok Belgrádban, és ez esetben ideiglenes tartózkodási engedélyt kapok, amivel hetente jelentkezni kell a megadott rendőrségi címen, vagy tovább utazhatok, hiszen érvényes a jegyem, de Magyarországra nem léphetek át, mert jugoszláv oldalon lezárták a határt. A Magyarországról tömegesen menekülőket átengedik ugyan, de lágerbe zárják őket, ahol addig kell várniuk, amíg valamilyen döntés nem születik további sorsukról. Mehetek oda is.

Elillant a közönyöm és csupa feszültség lettem.

Bizonyára életem végéig emlékezetes lesz a gyerekkori pillanat, amikor a püspökladányi református templom nagyharangját először hallottam kondulni úgy, hogy közvetlenül alatta álltam, és a kezemmel hoztam lendületbe a nyelvét. Egész valómban megrendültem. Szinte magával ragadott és másik világba repített az a hatalmas hang. Úgy fejeződött be a jelenés, mintha messzi utat jártam volna be a zengő hang szárnyán, és akkor érkeztem volna vissza a földre, saját valóságomba, amikor elnémult a zengés utolsó visszhangja is.

Akkori élményemhez hasonlított a mostani, ámbár jelenlegi helyzetemhez mégis inkább az a kép illeszkedett jobban, ami fel is villant előttem, hogy átúsztam a legnagyobb óceánt, méghozzá a víz alatt, csupáncsak a halakkal kommunikálva, és miután feljöttem a tenger alól, most már saját nyelvemen, saját hangomon beszélhetek, és ez elmondhatatlanul szép, felszabadító érzés.

- Ember, - kiáltottam fel, és karomat is széttártam a széken ülő felé, - maga magyarul beszél!

- Hát hogy beszéljek? - kérdezte sűrűket pislogva.

- Magyar? - kérdeztem.

- Bosnyák vagyok, de tudok magyarul. Szóval? Hogy akarja?

Mielőtt kérdezett volna, már kész voltam a válasszal, de úgy tettem, akárha erősen tipródnék és újra elmondattam vele a választható lehetőségeimet.

Pedig már első hallásra a Belgrádban maradást választottam. Átfutó szégyenérzet kapcsolódott ehhez a döntésemhez, mert lelkiismeretem nagyon szigorú vizsgálata szerint az lett volna nemesebb, ha ragaszkodom a tovább utazáshoz, amelynek a végén lágerbe kerülök ugyan, de sorsközösségben maradok menekülő honfitársaimmal.

Mentségemül szolgált viszont az a megfontolás, hogy távolról sem önkényes a helyben maradásra vonatkozó elhatározásom, hanem kényszerűség. A Jugoszláviában időszzerűen érvényes törvénykezésnek vetem alá magamat, amely törvénykezés tiltja a határ átlépését.

További mentő érvként hatott annak a gondolatnak átsuhanása is, ami szerint éppen az lenne felelőtlen magatartás, ha lágerbe mennék és ott a jugoszláv állam kontójára élnék. Ehelyett önmagáért felelős lényként viselkedve, vállalom annak a kockázatát, hogy a magam zsebére állom a kényszer-tartózkodás költségeit.

Az elvont okoskodások terepéről itt aztán rögtön át kellett lépnem a realitás talajára, amelyen állva jól tudhattam, hogy fillérem sincsen, amire világvárosi tartózkodásomat alapozhatnám. Ennek ellenére vonzásában maradtam a lehetséges belgrádi kalandnak, azokhoz a kalandor hajlamúakhoz hasonlóan, akik annál inkább hisznek a lehetetlenek megvalósulásában, mennél kevésbé kínál erre okot a valóság.

Kísértettem az ördögöt, amikor megvallottam a hivatali embernek, hogy jelenleg ugyan vékony a bukszám, de vannak ismerőseim Belgrádban, és azok majd segítenek.

– Na, persze, én se üres kézzel nyitok be hozzájuk, mert lám csak, mi van itt a zsákban!

Kioldottam egyik szütyő madzagját, ami egyébként is kioldódni készült, előhúztam egy rúd szalámit és a hivatalnok felé nyújtottam, sőt, hirtelen ötlettel asztalára, a keze ügyébe tettem, és kijelentettem, hogy örök ajándékként fogadja tőlem annak a jótéteménynek a fejében, amit én kaptam tőle az által, hogy magyar nyelven szólott hozzám.

Majdnem riadtan szabadkozott, hogy miképpen gondolom én ezt, ilyesmit ő nem fogadhat el, és az asztal szélére tolta a szalámit. Papírt húzott helyette maga elé és mintha sürgetnék, nagy igyekezettel kezdte másolni az útlevelemből kinézett adatokat, meg egyebeket, amikre a megfelelő rubrikák vártak.

Én pedig tovább magasztaltam a pillanatot, amikor teljesen váratlanul meghalottam az ő magyarul szóló beszédét. És ráadásul mennyire tisztán hangzottak a szavai, holott gyerekkorában tanult nyelve esetleg nem is a magyar!

Futtában beleszóttam áradozásomba, hogy magyar íróként voltam országot látni Bulgáriában, és noha gondokkal is találkoztam, nagyon sok volt az általam fellelt, megismert szépség és gyönyörűség. Egyebek mellett a megannyi felragyogó emberi jelenség. Egy idő múltán én mégis nagyon vágyódtam, hogy az idegen nyelv tengeréből eljuthassak vissza, a Tisza tájékára, ahol a magyar nyelv csobogását újra hallhatom. Végtére is, író vagyok, aki egész megélhetése feltételeit az anyanyelve tengeréből meríti, és természetes, hogy neki, magának is el kell merülnie anyanyelve tengerében, hogy a munkájához nélkülözhetetlen energiákat és anyanyelvi anyagokat időre onnan abszorbeálja, majd munkássága révén olvasói lelkének a táplálására felkínálja.

– Ezért ne csodálja, hogy lubickolok itt a magával való magyar beszédben és habzsolom a rég nem hallott szavakat – adtam a rezümét.

Nagy levegőt vett a rendőr, vagy vasutas, igazgatta maga előtt a papírt, lehelte, majd használat nélkül visszatette helyére a pecsétnyomót, és egyéb jeleit is adta növekvő zavarának.

Hamutartót láttam az asztalon, szál cigarettát rántottam elő belső zsebemből, meg is gyújtottam, és csak utána kérdeztem, hogy szabad-e itt dohányozni. Bólintott, és abban a pillanatban indult bennem a mozdulat, hogy előveszem belső zsebemből az egész csomag cigarettát, és a hivatalnokot is megkínálom. Időben úgy döntöttem azonban, hogy nem a belső zsebemből veszem ki a bontott cigarettát, hanem előkaptam a zsákból egy bontatlan kartont, azt feltéptem, és kivettem egy paklit. Annak a sarkát is felszakítottam, hogy kihúzható legyen egy cigaretta. Azt ki is húztam, és az asztal mögött ülő ember felé nyújtottam, de mielőtt érte nyúlhatott volna, újabb ösztökélést kaptam remek ösztönömtől, és asztalára ejtettem az egész paklit, majd megtoltam kicsikét, hogy a keze közelébe csusszanjon.

– Eszébe ne jusson azt hinni, hogy magát én itt korrumpálni akarom ezzel a cigarettával, meg azzal a rúd szalámival – figyelmeztettem a szemét keresve, de ő csak az asztalát, a papírját, vagy a nem tudom mijét nézte, énrám véletlenül sem pillantott. – Tegye csak el mind a két portékát – folytattam, és áldást osztón felemeltem a kezem. Azután a mutatóujjamat emeltem a levegőbe, és azt mondtam neki: – Figyeljen csak ide! Figyeljen rám, kérem, és válaszoljon a kérdéseimre! Fizetnem kell valamit azért, mert az ideiglenes tartózkodási engedély úrlapját maga nekem kitölti, és ideadja? Válaszoljon erre, kérem!

Megemelte vörös arcát, de nem rám, hanem csak valahová mellém nézett, és olyasmit dörmögött, hogy ez a papírmunka felsőbbiségek utasítására készül, és természetesen díjmentes. Dadogós szavai után rögtön újra lesúnyta a fejét.

– Na, látja, ezt én is így gondoltam, és pedig már azelőtt, hogy magát a szalámival, meg a cigarettával megkínáltam. És ebben az esetben mért iparkodnék, hogy fizessek magának? Nem bolondnak kellene lennem ehhez?

Viselkedésem és szónoklatom alapján joggal gondolhatott volna pedig félkalapnak. Ezt a feltevést azonban jelentkezése pillanatában felülírta bennem az a következtetésem, ami szerint ez az ember nem lehet képes arra, hogy rólam ítélkezzék, pláne félnótásnak gondoljon. Kezdetől kialakult vele szemben az a láthatatlan szellemi fölényem, amit ő ösztönös ellenérzéssel vehet ugyan tudomásul, de maga előtt nem tagadhatja le, miközben fegyvertelen ellene.

Vele is úgy kezdtem játszani, bohóckodni, ahogyan Tuli József barátommal és kollegámmal szoktam jókedvem óráiban, meg mindenki mással, akivel szemben szellemi fölényt éreztem. Az írói létezésről szóló halandzsám pláne olyan mélyütés lehetett a vasutas-rendőr gyomrára, amitől a korábbiaknál jobban is elfogyott a levegője.

Körbenézelődtem a kis szobában és megakadt a szemem egy falra szerelt telefonon s megkérdeztem, használhatom-e?

Arra kellene, mondtam neki, hogy egyik belgrádi ismerősömet felhívjam. Nem tudom a lakcímét, csak a telefonján szoktunk interurbán beszélgetni. Autója is van, és talán értem jönne, játszottam el a tűnődőt, de aztán legyintettem és kifejtettem, hogy nem is igazán akarok telefonálni, mert az nagy otrombaság lenne ebben a hajnali órában, pláne, ha biztos lehetek benne, hogy minden kényelmetlenséget vállalva rohannának ide, az állomásra, hogy hazavigyenek. Nem, semmiképpen sem tehetem ezt kedves belgrádi ismerőseimmel. Majd holnap felkeresem őket. Gond azonban, hogy hol szálljak meg, mielőtt velük összeölelkezünk?

Ez a gond attól kezdve foglalkoztatott, hogy a belgrádi maradás mellett döntöttem. Szüntelenül zakatolt ez a feltétlenül megoldandó gond a fejemben, anélkül, hogy megoldásra bukkantam volna.

Legkézenfekvőbb megoldás lett volna, ha taxit rendelek, és szállodába vitetem magam. Csakhogy se taxira, se szállodára nem volt pénzem. Semmire sem volt.

Ilyen helyzetben megbocsátható lett volna, ha mégis idetelefonálok valamelyik belgrádi ismerősömet, csakhogy ilyen ismerősöm sem létezett, soha.

Abból kellett gazdálkodnom, amim volt.

Amikor arra intettem a szoba gazdáját, hogy ne merészeljen korrumpáló szándéokra gondolni, amikor én szalámival, luxus cigarettával igyekszem őt megajándékozni, akkor igen is elsősorban a jótékonyásra hajlamos szívemre gondoltam, de ott moccant a lehetősége annak is, hogy ez a szívjóság majd kifizetődik, mert jöttet helyébe, stb.

– Ha tudna itt a közelben egy olcsó szállodát – kezdtem a mondatot és abba is hagytam s néztem a felfelé fútt cigarettafüst bodrozódását. – Nagyon olcsót – fűztem az előbbiekhöz, miközben kinyitottam a másik szatyromat és elővettem s asztalra tettem egy üveg bort. – Ezzel tudnék fizetni a szállodásnak is, ha létezne olyan szállodás, akivel megegyezhetnék. Van még néhány butéllia a zsákomban. Csak egy éjszakáról lenne szó, akár magánháznál is, akár a maga házánál is.

Úgy éreztem, valamennyi lehetőségemet kijátszottam a cél érdekében, hogy megvessem a lábamat Belgrádban.

Várakozón figyeltem az embert, aki végre rám függesztette megüvegesedett szemét. Bólintott, aztán sűrűn, buzgón bólogatott, majd felállott székéről, az ajtóhoz sietett és nagyot kiáltott az állomás hajnali éterébe.

Nem értettem, hogy mit kiáltott, de ő tudatában lehetett cselekvése értelmének, mert szigorúan rám nézett, vállamra tette a kezét és azt mondta:

– Lereendezzük ezt az ügyet.

Kopottas küllemű ember lépett be, akinek azonnal élénken magyarázni kezdett. Időnként felém bökött a fejével, meg batyuimra mutogatott. S miután befejezte, hozzám fordult és felvilágosított, hogy az itt álló ember tudja a címet, ahová megyünk, velem jön, és még a cipekedésben is fog segíteni.

Gyorsan előkaptam a megbontott karton cigarettát és a kopottas jövevény kezébe nyomtam. Kicsikét ugyan várakozón lesett a szoba főnökére, de miután valószínűleg bátorító szavakat hallott tőle, elvette a kínált csomagot.

– Na! – állott elébem vendéglátóm és nyújtotta a hivatalos papíromat. – Rajta van a rendőrség címe, ahol jelentkeznie kell. Első alkalommal már holnap oda kell mennie. Akárki megmondhatja majd magának, hogy miképpen jut oda. A legjobbakat!

Kezet fogtunk és mosolyogtunk. Mind a kettőnkről megkönnyebbülés áradt, de azt hiszem az emberem volt boldogabb, hogy megszabadulhatott nyomasztó jelenlétemtől, megtartva mindazt a csecsebecsét, amit saját pénzén viszont soha nem vehetett volna meg.

Szeles, majdnem viharos volt a hajnal. Szerencsére csakugyan a közelben horgonyzott a dunai kis teherhajó, aminek egyik kabinjában lett szállásom. A hajó tulajdonosa is beszélt magyarul és beavatott üzleti titkába, ami szerint ő nem

szállodás, hanem termőföldet szállít és árul, de ha nehéz helyzetbe került emberek kéri, helyet nyújt nekik a hajó két kabinja közül az egyikben. A másikban ő lakik.

Reggel hátrahagytam csomagjaimat, és a hajóskapitány tanácsa szerint indultam a rendőrségre.

Mohó érdeklődéssel fúrtam bele magam a városba, hamarosan el is tévedtem s a rendőrség irodája helyett egy kávéházi ablak előtt állottam meg, ahová elég illetlenül, de bebámultam. Bentről meg éppen kinéztek és nagy lelkesültséggel integetni kezdtek nekem azok az emberek, akik azt állították utóbb, hogy azonnal felismeretek.

Némi értetlenkedés után elfogadtam hívogató integetésüket és bementem a kávéházba. Odabenn aztán persze, hogy én is megismertem Gádor Bélát, a Ludas Matyi című magyar vicclap főszerkesztőjét, az Állami áruház, meg a Dollárpapa című, híres filmek íróját, akivel ráadásul gyakran találkoztam a Szabad Nép székház ötödik emeleti étkezőjében, mivel az én lapom, a Szabad Föld is, meg az ő újságja is ugyanabban a házban volt.

És örömmel üdvözöltem a rajzairól jól ismert, nagyon kedves öregurat, Toncz Tibor bácsit. Sem egyenrangúak, sem közeli barátok nem voltunk otthon a két férfival, de itt, a hazátlanságban, a bizonytalanságban sokkal közelebb lévőknek éreztük egymást, mintha egy otthoni hétköznapon találkoznunk össze.

Zavartan próbáltam emlékezetükbe idézni, hogy ki vagyok, de Gádor Béla haragosan leintett, hogy ne magyarázkodjak, jól ismer, olvassa írásaimat, inkább üljek le az asztalukhoz, rendeljek, amit akarok, és meséljek arról, hogy mi történik otthon?